

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У наш час, коли основна увага дорослих зосереджується на фізичному та інтелектуальному зростанні дітей, часто недооцінюється значущість їхнього емоційно-особистісного розвитку. Водночас саме він відіграє ключову роль у формуванні психологічного та соціального добробуту дитини.

Дошкільнята нерідко мають недостатньо сформовані вміння ідентифікувати та описувати власні емоції, а також висловлювати їх у прийнятний для соціального середовища спосіб. Це може призводити до конфліктів у групі однолітків і в родинному колі. В результаті зростає ризик появи таких внутрішньоособистісних труднощів, як тривожність, надмірна активність, сором'язливість, агресивність, замкнутість тощо.

Передшкільний період вирізняється унікальністю для емоційного розвитку особистості. Емоції та переживання дітей на цьому етапі стають складнішими та більш диференційованими. Поступово формуються морально-етичні, інтелектуальні й естетичні уявлення, наприклад, про добро і зло, красиве й некрасиве, правильне і неправильне. У дітей розвивається почуття власної гідності, справедливості, сорому, почуття гумору та здатність до емпатії. Емоції дедалі частіше вербалізуються: діти вчаться висловлювати свої стани словами, наприклад: «Я ображений». Вияв симпатій та антипатій стає більш яскравим, а також зростає потреба у прийнятті, підтримці, розумінні та любові [1, с. 320].

У вітчизняній психології дослідження емоційної сфери дошкільнят пов'язані з працями таких науковців, як Г. Вартанян, М. Грот, В. Зеньківський, М. Ланге, І. Сікорський, Є. Петров. Значущим новоутворенням у розвитку емоційної сфери є усвідомлення дитиною реакцій дорослих на її поведінку. Це вмикає емоції в механізми внутрішньої регуляції, які забезпечують підпорядкування мотивів [4]. Поступове опанування виразних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, усмішки) дозволяє дітям краще контролювати свої емоційні реакції та розуміти емоції інших. При цьому прояв емоцій може не завжди відповідати їх реальному переживанню: діти здатні передбачати емоційні реакції, які впливають на їхню поведінку [2, с. 167].

Дошкільнята починають виявляти емпатію, інтерес до рідних, почуття відповідальності, взаємної підтримки та доброзичливості. Вони поступово

навчаються як усвідомлювати власні емоції, так і розпізнавати емоційні стани інших через міміку, жести, позу. Найкраще діти розуміють базові емоції (радість, гнів, смуток, біль), хоча нюанси залишаються складними для сприйняття. У цьому віці вони здатні співпереживати героям казок і відтворювати емоційні стани в рольових іграх. Такі високі почуття, як моральні, естетичні й пізнавальні, зазнають істотних змін – поглиблюються, стають стабільнішими. Їхній розвиток тісно пов'язаний із рольовою грою. Моральні почуття відображають ставлення до себе й оточення (обов'язок, самоповага, гордість), естетичні виникають у процесі взаємодії з мистецтвом, а пізнавальні – у контексті навчання та вирішення інтелектуальних завдань.

Естетичні переживання пов'язані з активним використанням мови у когнітивній та емоційній сферах, що сприяє інтелектуалізації емоцій. Водночас вони мають тісний зв'язок із моральними уявленнями. Пізнавальна активність супроводжується яскравими емоційними переживаннями: захопленням, інтересом, радістю відкриття. Це формує довготривалу мотивацію до навчання. Діти сприймають пізнання як цінність. Уявлення про красиве та потворне у власній поведінці асоціюються з поняттями добра і зла, що сприяє формуванню етичних емоцій. У малюнках вони виражають симпатію до позитивних персонажів через яскраві кольори й деталізацію, тоді як негативних зображують як абстрактні темні фігури, без чіткої форми. Різні види дитячої діяльності – гра, спілкування, праця, творчість – значною мірою стимулюють емоційний розвиток. Роль емоцій у діяльності дітей змінюється: якщо раніше важливою була лише оцінка дорослого, то згодом дитина орієнтується на позитивний результат і вплив на інших. Вона прагне до оригінальності, порівнює результати своєї праці з досягненнями інших [1, с. 320].

Таким чином, дошкільнята часто перебувають у полоні власних емоцій, які ще не вміють контролювати. Емоції швидко виникають і зникають. Однак саме в цьому віці починається становлення здатності до емоційної регуляції. Стабілізовані емоції сприяють формуванню моральних, естетичних і пізнавальних почуттів, що відіграють значну роль у подальшому розвитку особистості.

Література:

1. Вишньовський В. В., Корінь М. З. Емоційне середовище дітей дошкільного віку як чинник психічного розвитку. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій». Тернопіль, 6-7 грудня 2023 року. С. 319-320.

2. Савченко Л.Л., Табачник І.Г. Психологічне благополуччя дітей дошкільного віку в умовах випробувань. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Київ : ВНК, 2023. С. 166-175.